עין משפט
נר מצוה

יא א מיי׳ פ״ח מהלכות שבת הלכה ג:
יב ב מיי׳ שם הלכה ד:
יג ג מיי׳ פ״א מהלכות כלאים הלכה ג [ופ״ה הלכה ב] סמג לאוין רעט טוש״ע י״ד סי׳ רצז סעיף א [וסימן רצו סעיף א]:
יד ד מיי׳ פ״ט מהלכות שמטה הלכה ג סמג לאוין ער ועשין קמט [שו״ע ח״מ סימן סז סעיף א]:

רבינו חננאל

וסבר ר׳ יהודה ל״ש מעין שיצא כתחלה ולא שנא מעין שלא יצא כתחלה, אין משקין אלא בית השלחין. והא דקתני מעין שיצא כתחלה, איידי דאמר ר׳ מאיר מעין שיצא כתחלה משקין ממנו אפי׳ שדה הבעל, תנא איהו נמי מעין שיצא כתחלה. אתמר המנכש, פי׳ החופר בית הזרעים, והמשיך מים לזרעים בשבת, משום מאי מתרינן ביה. רבה אמר משום חורש, מה דרך החורש לרפויי ארעא הכא נמי מרפי ארעא נינהו. ורב יוסף אמר משום זורע, מה דרך הזורע לאצמוחי פירא הכא נמי קא מצמחי פירא. ומקשי אביי לתרווייהו, ואמאי לא מתרינן ביה משום חורש ומשום זורע, דהא דמיא להא ודמיא נמי להא. וכי תימא כל היכא דאיכא מלאכה מעין שתים לא מחייבינן אלא חדא. והאמר רב כהנא הזומר וצריך לעצים חייב שתים, אחת משום זורע ואחת משום קוצר. ולא פירקו לנפשייהו. איתיביה רב יוסף לרבה, המנכש, פי׳ חופר אצל הכלאים ולוקח העפר ומחפה בו את הכלאים כדי שיצמח, והמחפה בכלאים לוקה, ר׳ עקיבא אומר אף המקיים. בשלמא לרב יוסף דאמר מנכש משום זורע חייב, היינו דאסורה זריעה בכלאים. אלא לרבה דאמר משום חורש, חרישה בכלאים מי אסירא. ופריק רבה, מאי לוקה דקתני, משום מקיים בכלאים. וכולה ר׳ עקיבא היא, ומה טעם קאמר והכי קתני, המנכש והמחפה בכלאים לוקה מאי טעמא משום מקיים, שר׳ עקיבא אומר אף המקיים בכלאים לוקה. פי׳ מקיים בכלאים, שמצא שדה זרועה כלאים ועבדה הוא וצימחה, ונתקיים הכלאים בעבודתו, שגורם לו הצמחה והפרחת פרי. מאי טעמא, אמר קרא לא תזרע כרמך כלאים אין לי אלא זורע תבואה בכרם, מקיים מנין, תלמוד לומר לא כלאים. כלומר, האי לא דכתב רחמנא דרוש אותו בזרוע דהוה ליה למכתב לא תזרע כרמך ולישתוק, ואנא ידענא דאין זריעה אלא בתבואה, פי׳ וממילא שמעינן שאסר זריעת התבואה בכלאים (למה עוד אמר כלאים). כדכתיב וזרעתם את השנה (ההיא) [השמינית] וגו׳. אבל באילנות נטיעה היא, כדכתיב ונטעתם כל עץ מאכל. כלאים דכתב רחמנא למה לי, לרבות המקיים בכלאים בלאו. ומקשינן לרבה ורב יוסף ממתניתין דתנן משקין בית השלחין במועד ובשביעית. בשלמא מועד משום טירחא הוא דאסור, וכל מקום פסידא שרו רבנן. אלא בשביעית, בין למאן דאמר משקה מים לזורעים חייב משום זורע ובין למאן דאמר חייב משום חורש, תרווייהו חרישה וזריעה בשביעית אסירי, היכי שרו. ופירק אביי, שביעית בזמן הזה, ורבי היא. דתניא רבי אומר זה דבר השמטה שמוט, כתיב שמיטה וכתיב שמוט, בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע כו׳, והאידנא דלית שמיטה בקרקע שארץ ישראל בידי גויים היא, שביעית בזמן הזה דרבנן, ובמקום פסידא שרו רבנן. **רבא אמר** לא תימא מתני׳ רבי היא ולא רבנן, אלא אפי׳ תימא רבנן, הניכוש (והחיפוי בכלאים) תולדות נינהו, ובשביעית אבות אסר רחמנא

אם כן אמאן תרמייה. ואם נפשך לומר ממאי דרמינן אליבא דר׳ יהודה יותר מר״א כמו דאקשינן לעיל לר״א הכי נמי פרכינן אליבא דרבי יהודה ומאי אלימא להש״ס מילתא דרבי יהודה דמוכח מיניה דמתניתין אתיא אליביה יותר מדרבי אליעזר איכא למימר משום דבתרתי מילי אשכחן בהדיא במילתיה דר״י כמו במתניתין דפסידא אין הרווחה לא ובמקום פסידא נמי מיטרח לא טרח אבל לר״א ליכא לאוכוחי ממילתיה אלא חד מילתא כדלעיל דהרווחה אסיר הלכך ניחא ליה לאוקמי כר׳ יהודה ולא כרבי אליעזר: **כחו** דר׳ מאיר דמיקל. ואם תאמר וליתני שלא יצאו בתחילה להודיעך כחו דר׳ יהודה דמחמיר (א) כח דהתירא עדיף:

משום מאי מתרינן. דאין אדם לוקה ולא נהרג אלא בהתראה שמתרין בו לא תעשה הך איסורא כדמפקינן בסנהדרין (דף מא.) מקרא דצריך לפרש שם האיסור בהדיא: **קא** מרפויי ארעא. דבתר עיקר המלאכה אזלינן ודומה לחורש ורב יוסף אע״ג דעיקר מלאכה דומה לחורש מחשבת הנפש לאו לרפויי ארעא ובהכי פליגי דרבה סבר לבתר המעשה מדמינן לה ולא אחר המחשבה ורב יוסף סבר בתר מחשבה אזלינן דהויא עיקר ולא אזלינן בתר הדמיון:

וצריך לעצים. אבל אם אין צריך לעצים לא נאמר בו דחייב משום קצירה דלא דמיא לקצירה דקוצרין למאכל או מידי שצריכין לאיזה דבר כגון רפואה וכיוצא בהן ואי לאו שקוצרין לצורך גופו פטור דלא מיחייב אפילו משום תולדה דתולדה צריך שתהא דמי לאב מלאכה: **חייב** שתים. קשיא לרבה דאזיל בתר הדמיון דהכא זומר לא דמי כלל לנוטע ואעפ״כ חייב משום נוטע וקשיא לרב יוסף דאפילו אינו מתכוין לצמוח הגפן כיון דודאי מצמחה מחמת הזימור חייב משום נוטע דהא סתם קאמר רב כהנא אפילו לא חישב ליטע ואי קשיא הא דאמרינן בדוכתא אחריתי (כתובות דף לג.) משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות תריץ הכי כגון דאיכא מיתה ומלקות אבל תרתי מילי דאסירן דדמיין להדדי בשתי מלקיות תרוייהו חד רשעה הוא ולא ממעטי מרשעתו דכל שם מלקות חד רשעה הוא והכי נמי אמר במס׳ פסחים בפ׳ כל שעה (דף כד. ושם) אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ארבע ואע״ג דרב כהנא אמורא הוא מקשי מיניה לרבה ורב יוסף משום דגברא רבה הוה כדאשכחן (ב״ק דף קיז.) במעשה דר׳ יוחנן דהוה חריף טובא ° וקשיא ל״ג כיון דלאו תנא הוה לא חשיב לה כל כך ופליגי עליה:

אף

דלמא אתי לאינפולי אבל מעיין שלא יצא בתחילה דלא אתי לאינפולי אפילו בית הבעל נמי אם כן מתניתין אמאן תרמייה אלא לרבי יהודה לא שנא מעיין שיצא בתחילה ולא שנא מעיין שלא יצא בתחילה בית השלחין אין בית הבעל לא והאי דקתני מעיין שיצא בתחילה להודיעך כחו דר׳ מאיר דאפילו מעיין היוצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה הבעל אתמר המנכש והמשקה מים לזרעים בשבת משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום חורש רב יוסף אמר א משום זורע אמר רבה כוותי דידי מסתברא מה דרכו של חורש לרפויי ארעא האי נמי מרפויי ארעא אמר רב יוסף כוותי דידי מסתברא מה דרכו של זורע לצמוחי פירא הכא נמי מצמח פירא אמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא ולרב יוסף קשיא לדידך קשיא משום חורש אין משום זורע לא לרב יוסף קשיא משום זורע אין משום חורש לא וכי תימא כל היכא דאיכא תרתי לא מיחייב אלא חדא והאמר רב כהנא (א) ב זומר וצריך לעצים חייב שתים אחת משום נוטע ואחת משום קוצר קשיא איתיביה רב יוסף לרבה (ב) ג המנכש והמחפה לכלאים לוקה רבי עקיבא אומר אף (ג) המקיים בשלמא לדידי דאמינא משום זורע היינו דאסירא זריעה בכלאים אלא לדידך דאמרת משום חורש חרישה בכלאים מי אסירא אמר ליה משום מקיים והא מדקתני סיפא ר״ע אומר אף המקיים מכלל דתנא קמא לאו משום מקיים הוא כולה ר׳ עקיבא היא ומאי טעם קאמר מאי טעם המנכש והמחפה בכלאים לוקה משום מקיים שר״ע אומר אף המקיים מאי טעמא דר׳ עקיבא דתניא 1 שדך לא תזרע כלאים אין לי אלא זורע מקיים מניין תלמוד לומר כלאים שדך לא תנן משקין בית השלחין במועד ובשביעית בשלמא מועד משום טירחא הוא ובמקום פסידא שרו רבנן אלא שביעית בין למאן דאמר משום זורע ובין למאן דאמר משום חורש זריעה וחרישה בשביעית מי שרי אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא (ד) רבי אומר 2 וזה דבר השמטה שמוט ד בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים רבא אמר אפילו תימא רבנן אבות אסר רחמנא

תולדות

דלמא אתי לאינפולי. אבל ממעיין שלא יצא בתחילה אפילו בית הבעל נמי שרי רבי יהודה ומתניתין דקתני נמי ממעיין שלא יצא בתחילה בית השלחין אין בית הבעל לא לאו רבי יהודה היא: **אם כן מתניתין אמאן תרמייה.** לא ר״א בן יעקב כדאמרן ולא כר״מ דשרי אפילו בית הבעל ולא כר׳ אלעזר בן עזריה דאפילו בית השלחין לא שרי ממעיין שיצא בתחילה: **אלא לרבי יהודה ולא שנא כו׳.** ומתניתין ר׳ יהודה היא: **להודיעך כחו דרבי מאיר.** דאפילו ממעיין שיצא בתחילה שרי אפילו לבית הבעל: **מנכש.** תולש עשבים רעים מתוך הטובים וכי עקרי להו למחי הני טפי: **משקה מים בזרעים.** שזורק מים בעיקרי העשבים: **משום מאי מתרינן ביה.** דמאי מלאכה קא חשבינן ליה דודאי קוצר לא חשבינן שאינו מתכוין ליטול העשבים אלא לתקן עשבים הטובים שבשדה: חורש וזורע וקוצר אבות מלאכות הן בפרק כלל גדול (שבת דף עג.): **לרפויי.** לרכך: **משום חורש אין משום זורע לא.** אמאי לא מיחייב בתרוייהו הא עביד תרוייהו ואשכחינן במלאכה דמיחייב תרתי: **זומר.** בשבת: **וצריך לעצים חייב.** משום קוצר שהרי צריך לעצים וחייב משום נוטע דמשום הזימור גדלי טפי: **המחפה.** שמכסה את הזרעים בעפר: **לוקה.** משום לא תזרע כלאים (ויקרא יט): **אף המקיים.** שרואה כלאים זרוע ואינו מבטלו: **בשלמא לדידי דאמינא.** דמנכש הוי משום זורע משום הכי מנכש בכלאים לוקה דהא אסירא זריעה בכלאים דכתיב (ה) לא תזרע: **חרישה.** לצורך זריעת כלאים מי אסירא דבשעת חרישה ליכא כלאים כלל: **אמר ליה.** מנכש אינו לוקה אלא משום מקיים: **תלמוד לומר כלאים שדך לא.** ואע״ג דכתיב לא תזרע כלאים (ו) גורעין ודורשין לא כלאים לא יהא כלאים מכל מקום שחייב אתה לבטלו: **בשלמא מועד.** משום הכי שרי דלא אסיר בשום מלאכה אלא משום טירחא: **וכל מקום פסידא שרו רבנן.** למיטרח בחולו של מועד במקום פסידא כדפרשינן לעיל (ז): **בין למאן דאמר משום חורש.** דפליגי רבה ורב יוסף לעיל במשקה מים לזרעים דחד אמר משום חורש וחד אמר משום זורע: **חרישה בשביעית מי שרי.** הא נפקא מבחריש ובקציר תשבות דאמרינן אם אינו ענין לשבת שאינו צריך שהרי כבר נאמר כל מלאכה תנהו ענין לשביעית: **בשביעית בזמן הזה.** דרבנן: **ורבי היא.** דאמר דהוא מדרבנן ומילתא דפסידא שרו רבנן: **וזה דבר השמטה שמוט.** כתיב בהשמטת כספים. אמאי כתיב תרי זימני שמטה שמוט: **בזמן שאי אתה משמט קרקע כו׳.** מכלל דאיכא זמן דלא משמט קרקע ואיזה זה בזמן הזה: **אפילו תימא רבנן.** דפליגי עליה דרבי ואמרי דשביעית בזמן הזה דאורייתא: **אבות מלאכות אסר רחמנא.** בשביעית:

תולדות

מסורת הש״ס

א) [שבת עג:], **ב)** [תוספת׳ כלאים פ״א] מכות כא: ע״ז סד., **ג)** [שעשה להן סייג וגדר רש״י ע״ז סד. וע״ש בתוס׳], **ד)** גיטין לו. קדושין לח:, **ה)** [ויקרא יט], **ו)** [ועי׳ פי׳ ריב״ן למכות ובכל מקום פי׳ בסגנון אחר], **ז)** [ע״א ד״ה משקין],

תורה אור השלם

1. אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ: ויקרא יט יט

2. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַייָ: דברים טו ב

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה כחו כו׳ דר׳ יהודה דמחמיר וי״ל כח דהתירא:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה חייב שתים וכו׳ וקשיא ל״ג. עיין ב״ב דף נב ע״ב:

מוסף רש״י

זומר. להצמיח הגפן, **וצריך לעצים.** להסקה, משום דצריך להם הויא תולדה דקוצר, דצריך נמי לקצור (שבת עג:). **המנכש והמחפה.** לאחר זריעתן חופה עפר עליהן כדרך כל הזורעים, לוקה. דהיינו נמי זורע, דמה דרכו של זורע לצמוחי פירי מכוין, הא נמי לצמוחי פירי מכוין (ע״ז סד.). **כולה ר׳ עקיבא היא.** ורבנן דפליגי עליה דר׳ עקיבא סבירא להו מחפה אינו לוקה, דמאן דפטר במקיים פטר במחפה, והמנכש עוקר עשבים רעים כדי שיגדלו האחרים יותר, לוקה דחשיב כזורע כלאים (מכות כא:). **תלמוד לומר כלאים שדך לא.** כלאים דהרבעה קא דריש, מדסמך כלאים דלא תרביע גבי שדה, דרשינן כלאים שדך לא, מדלא כתיב בהמתך לא תרביע כלאים ולא תזרע שדך כלאים, ש״מ שדך אכלאים דלעיל נמי דרשינן, ומשמע דמזהיר הכתוב שלא יהא כלאים בשדה (ע״ז סד.). **ובזמן שאי אתה משמט קרקע.** כגון במדבר ולאחר שגלו (קדושין לח:) כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ (גיטין לו.) **אי אתה משמט כספים.** ואף על פי שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ, ילפינן בהיקישא דלא נהגא (שם).